

rondom de

Bergense School

W BOOKS

VOORWOORD 7 INLEIDING 9

landschappen 24

invloeden
van buitenaf 98

stillevenen 114

portretten 146

reizen 184

ateliers en
zelfportretten 212

stad 236

BIOGRAFIËN 246 INDEX 258 LITERATUURLIJST 260
VERANTWOORDING 262 COLOFON 264

boven Kranenburgh, culturele buitenplaats, 2015
onder Taqazaal in Kranenburgh, 2014

De vide in Kranenburgh, 2013
foto's Peter H. Toxopeus

Atelier naar eigen ontwerp van de graficus G.M. Graadt van Roggen, 1916

J.M. Graadt van Roggen, *Atelier in winterlandschap*, z.j., 74 x 56 cm, collectie Drents Museum Assen

als een monument met een publieksfunctie voor Bergen te bewaren; er wordt onder andere gesproken over een gemeentehuis, een openbare bibliotheek en een verzorgingshuis. Maar uiteindelijk gaat de gemeente in op het voorstel van drie Bergense kunstenaars: Karel Colnot, David Kouwenaar en Kees den Tex. Zij liepen al jaren rond met het plan een museum voor de Bergense School op te richten. Ze vinden ruime steun voor hun ideeën bij de bevolking en op 29 april 1993 wordt hun plan werkelijkheid. Op die dag wordt Museum Kranenburgh officieel en feestelijk geopend.

Het museum wordt direct, vanwege de vele goedbezochte tentoonstellingen, een groot succes. Zo groot zelfs, dat na ruim zeventien jaar besloten wordt het museum uit te breiden. In de jaren 2011 - 2013 wordt er door de architect Dirk Jan Postel en zijn team een

functioneel en riant gebouw toegevoegd aan het oude huis van de familie Van Reenen, waarbij het huis en het grootste deel van de fraaie tuin volledig worden behouden. Onder de naam Culturele Buitenplaats trekt Kranenburgh thans opnieuw talrijke bezoekers naar de vele aantrekkelijke en buitengewoon verzorgde exposities; niet alleen van de kunstenaars van de Bergense School, maar ook van vele hedendaagse schilders en beeldhouwers.

KUNSTENAARS IN BERGEN IN DE JAREN 1910-1940

Niet alleen forenzen komen in groten getale, aangetrokken door de natuur en de cultuur, naar Bergen. In hun kielzog arriveren ook de eerste kunstenaars. Rond

1900 vestigen de eerste schilders zich in Bergen: Jan Bleys, Hendrik van Bloem, J.M. Graadt van Roggen, J. Veldheer en de beeldhouwer Tjipke Visser.

Maar het is vooral de komst van de jonge revolutionaire schilders A.J.G. Colnot en D.H.W. Filarski die de grondslag legt voor een kunstenaarskolonie. Ze hadden het dorpje Bergen, te midden van bos, duin, boerderijen en landerijen, al ontdekt op één van hun fietstochten, en hadden er al enkele zomers schilderend en tekenend doorgebracht voordat ze zich er rond 1908 vestigden met steun van één van de eerste forenzen, de Amsterdamse industrieel August Heinrich Ludwig Maschmeijer (1848-1922). August is als jongen van veertien na de dood van zijn moeder uit Aurich naar een familierelatie in Noord-Scharwoude gekomen, bij wie hij in de leer gaat in de manufacturenzaak. In 1870 begint hij, tweeëntwintig jaar oud, in Amsterdam voor eigen rekening een zaak in stoffen, garnituren en manufacturen. De zaken gaan goed, hij trouwt en krijgt al snel twee zonen. De jongens zijn echter zwak en ongezond, waarop de familie, na een paar zomervakanties aan zee, besluit een huis te kopen in Bergen. August vindt het forenzen geen probleem, hij vertrekt de eerste jaren op maandag met een rijtuig naar het station in Alkmaar, waar hij de trein naar Amsterdam neemt. Donderdagsavonds komt hij dan weer naar Bergen terug. Met de komst van de stoom-

Piet Boendermaker in de Kunstzaal, te midden van zijn aangekochte werken

Van boven naar beneden: Leo Gestel, Else Berg, Mommie Schwarz, Marie en Piet Boendermaker, Mallorca, 1914

Jan Sluijters, *Marie Boendermaker*, 1914, 106 x 95 cm, collectie Kranenburg

Jan Sluijters, *Piet Boendermaker*, 1914, 108 x 96 cm, collectie Stedelijk Museum Amsterdam

tram in 1905 heeft hij er geen probleem mee een stuk van zijn grond te verkopen, zijn voordeel daarbij is dat de tram vrijwel bij hem voor de deur stopt. Maschmeijer is een sociaal voelend mens die de kunsten een goed hart toedraagt. Zelf loopt hij vaak vioolspelend door het huis, waarbij zijn vrouw hem begeleidt op de piano. Hij is ook geïnteresseerd in schilderkunst en na een ontmoeting met Dirk Filarski en Arnout Colnot, op een tentoonstelling van Sint Lucas in Amsterdam, spoort hij in 1908 beide schilders aan zich in Bergen te vestigen. Maschmeijer biedt hen een kleine stolpboerderij aan om er te wonen en te

werken. Zij noemen het huisje 'Plein Air' - de wind woei er dwars doorheen. Enige tijd later verbouwt Maschmeijer een landbouwschuur voor de beide schilders tot atelierwoningen. Colnot en Filarski geven de schuur een nieuwe naam: 'Artibus Ingenuis Sacrum', oftewel 'Heiligdom voor de Edele Kunsten'. Zij organiseren hier ook hun eerste tentoonstelling van 17 juli tot 14 augustus 1910. Maschmeijer houdt van beide schilders - en van hun werk - en koopt veel van hun schilderijen. Dankzij het hiermee verdiende geld kan Filarski zijn eerste reis naar zijn zus in Zwitserland maken. Hij en zijn vrienden zijn erg op

landschapp

en

LANDSCHAPPEN

Begin twintigste eeuw traden er diverse vernieuwingen in de kunst op. Jonge schilders in Frankrijk en België waren niet alleen uitgekeken op hun romantisch klassieke voorgangers, maar ook op de vaak enigszins oppervlakkige lichteffecten van het impressionisme. Verschillende Nederlandse schilders die voor korte of langere tijd in Frankrijk verbleven, zochten eveneens naar andere wegen om zich te uiten. Min of meer beïnvloed door hun Franse collega's, wilden ook zij meer van zichzelf in hun werk leggen. In plaats van de werkelijkheid zo goed mogelijk weer te geven, probeerden zij door kleur en vorm hun eigen beleving van de wereld rondom hen te verbeelden. Zij namen daarbij een voorbeeld aan Vincent van Gogh en Cézanne, de grote vernieuwers uit het einde van de negentiende eeuw. Evenals deze beide schilders, gingen ook deze jonge schilders de natuur in om de essentie van het landschap in diverse weersomstandigheden op hun doeken vast te leggen. In eerste instantie resulteerde dit vaak in lichte, luministische werken,

detail afb. 009 **Jaap Weijand**,
Zicht op het kerkje van Groet

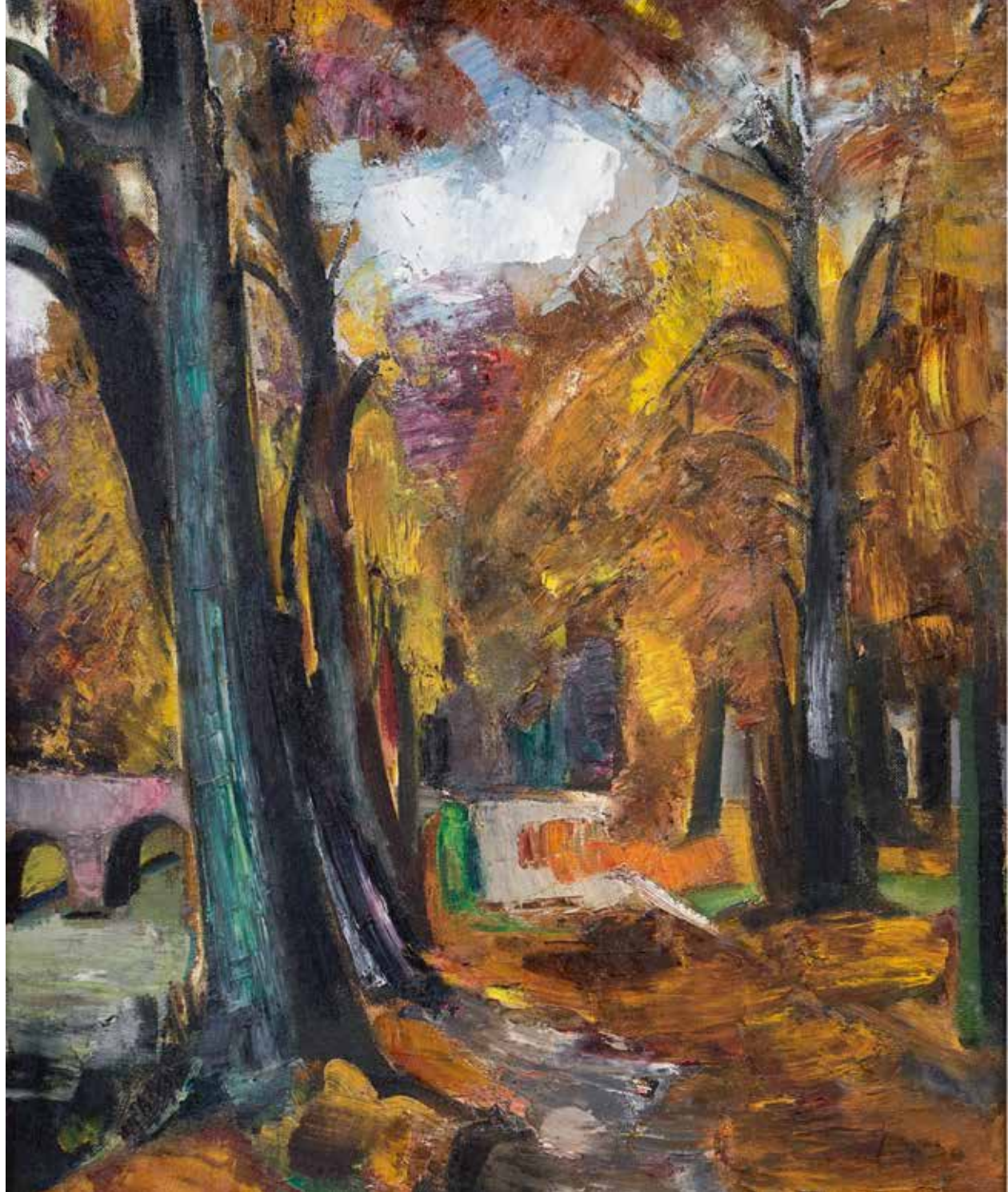
afb. 006 **J.M. Graadt van Roggen**, *Duinlandschap* (detail), ca. 1930, 67 x 88 cm, collectie Kranenburgh

afb. 027 **Mattheus Lau**,
Groote Sloop, 1936, 101 x
130 cm, particuliere collectie

> afb. 028 **Arnout Colnot**,
Bruggetje bij het Oude Hof,
ca. 1927, 85 x 72 cm, collectie
Kranenburgh

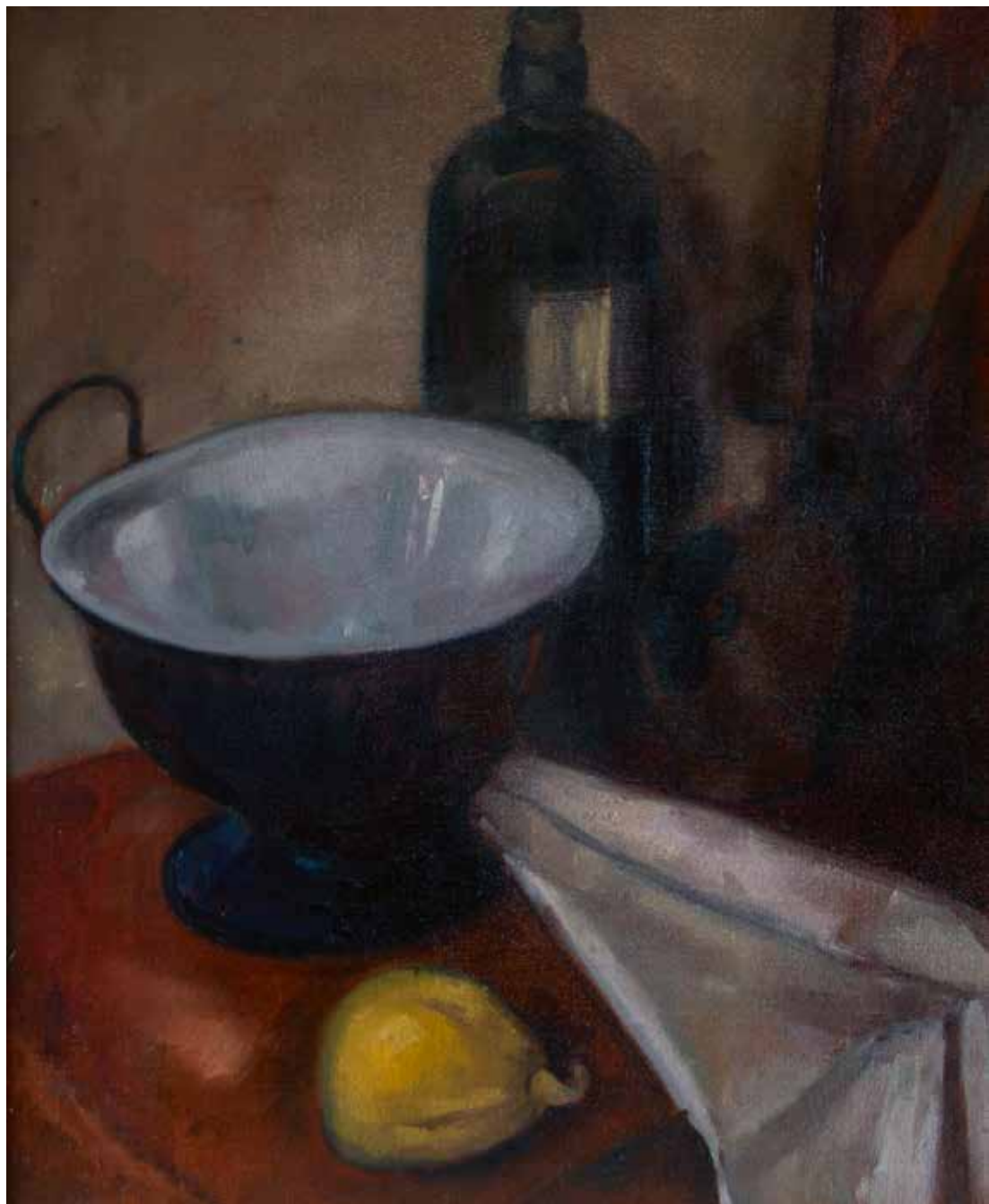

afb. 100 **Jac. Koeman**, *Meisje
in bloemenveld*, 22 x 28 cm,
particuliere collectie

> afb. 101 **Jan Ponstijn**,
Stilven met vergiet, z.j., 58 x
48 cm, particuliere collectie

colofon

UITGAVE

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com
i.s.m. Kranenburgh, Culturele
Buitenplaats, Bergen NH
info@kranenburgh.nl
www.kranenburgh.nl

SAMENSTELLING

Patricia Bracke-Logeman
Maria Smook-Krikke

VOORWOORD

Ton Dissen

FOTOGRAFIE

Wieke Leenstra, Jan Tromp

VORMGEVING

Miriam Schlick

© 2016 WBOOKS / Kranenburgh /
de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets
uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige
vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of op enige
andere wijze, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de
uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd
de rechten met betrekking tot de
illustraties volgens de wettelijke
bepalingen te regelen. Degenen die
desondanks menen zekere rechten
te kunnen doen gelden, kunnen
zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende
kunstenaars aangesloten bij een
CISAC-organisatie is het auteurs-
recht geregeld met Pictoright te
Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2016.

ISBN 978 94 625 8121 0
NUR 646

OOK IN DEZE REEKS

Schilderkunst in Laren,
Emke Raassen-Kruimel
(Singer Laren),
ISBN 978 84 625 8105 0

De schilders van De Ploeg,
Mariëtta Jansen en Jikke van
der Spek (Groninger Museum),
ISBN 978 94 625 8098 5

Bergen in Noord-Holland is aan het begin van de twintigste eeuw populair bij welgestelde forenzen en kunstenaars. Het dorp biedt hen rust, ruimte, natuur en cultuur. In 1908 vestigen de schilders Arnout Colnot en Dirk Filarski zich in Bergen, nadat ze er al een paar zomers schilderend hebben doorgebracht. Vele binnen- en buitenlandse vakvrienden volgen hun voorbeeld, evenals verscheidene collectionneurs zoals August Maschmeijer en Piet Boendermaker. Hierdoor groeit het inmiddels moderne villadorp verder uit tot een ware kunstenaarskolonie. Deze kolonie vormt in de periode 1910-1940 de uitvalsbasis voor de leden van de Bergense School: een groep hecht bevriende kunstenaars die niet zoeken naar een weergave van de werkelijkheid, maar naar de waarheid in kleur en emotie. Ze streven naar eenheid van stijl – maar wel elk op hun eigen manier.

Na het overlijden van voormalig Bergens burgemeester Jacob van Reenen in 1951, vallen landgoed het Oude Hof en Huize Kranenburgh in handen van de gemeente. Veertig jaar later wordt besloten dat Kranenburgh, vanwege de rijke Bergense kunstgeschiedenis, als monument met een publieksfunctie bewaard moet blijven. In 1993 wordt museum Kranenburgh officieel geopend. In 2013 is het museum verbouwd en uitgebreid met een aantal nieuwe vleugels naar een ontwerp van de architect Dirk Jan Postel. Ook werd het museum omgedoopt tot Culturele Buitenplaats Kranenburgh. Het is een centrum waar kunst, cultuur en natuur zijn samengebracht. Een plek die voor altijd zal doen herinneren aan de leden van de Bergense School. *Rondom de Bergense School is na Schilderkunst in Laren* het tweede boek in de reeks over Nederlandse kunstenaarsstromingen en -kolonies.

